

Kynnys ry:n lausunto hallituksen esityksestä vammapalvelulain ja siihen liittyviksi laeiksi

Mika Välimaa, lakimies, Kynnys ry

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta 11.11.2022

Kynnys ry pitää lakiesitystä pääosin hyvänä ja toivoo, että laki hyväksytään osin muutettuna.

2 § Soveltamisala

- Vammaispalvelulain tulisi olla ensisijainen suhteessa sosiaalihuoltolakiin.
 - Jos toissijaisuus edelleen säilyy, tulee säätää, että lain **valinta tehdä asiakkaan edun mukaisesti**.
 - Etua tulee tulkita myös suhteessa palvelun maksuttomuuteen → jos henkilö täyttää vammaispalvelulain kriteerit ja hänellä on palveluun subjektiivinen oikeus.
- 2 § vaatii lisäksi: palvelu voi olla välttämätön myös silloin, jos henkilö ei ilman palvelua selviä kyseisestä toiminnosta **ilman kohtuutonta vaivaa tai aikaa**.
- Tärkeä säätää tämän lain mukaisten palveluiden suhteesta toisiinsa
 - mikä vammaisen henkilön mukaan parhaiten edistää hänen itsenäistä elämäänsä.

Oikeussuojakeinojen vahvistaminen

- 5 §:ään lisättävä säännös sanktiosta, mikäli tuomioistuimen päätöksen mukaan hyvinvointialue on tehnyt virheellisen päätöksen ja sen olisi tullut myöntää palvelu.
 - Vahvistaisi merkittävästi asiakkaan oikeusturvaa
 - Vähentäisi tarkoituksella tehtyjä virheellisiä päätöksiä, joita käytetään säästökeinona.
- Suora valitusoikeus KHO:een palautettava
 - Suora valitusoikeus olisi erityisen tärkeä uuden lain asianmukaisen tulkinnan ja toimeenpanon varmistamiseksi.

9 § Henkilökohtainen apu

- Yhteiskunnallinen osallistuminen poliittiseen tai julkiseen elämään rinnastettava työhön ja opiskeluun → tulee saada tarvittava määrä apua. (vrt. YK-sopimus artikla 29)
 - Mahdollisuus yhteiskunnallisesti vaikuttavaan työhön käytännössä estyy, koska osallistuminen pitäisi toteuttaa käyttämällä vähäisiä vapaa-ajan avustajatunteja.
- Vaihtoehtoisesti perusteluissa voitaisiin laajentaa työn käsitettä, jolloin siihen sisällytettäisiin myös työnluonteinen yhteiskunnallinen osallistuminen.
- Laissa olisi pitänyt huomioida vahvemmin YK:n vammaiskomitean ratkaisu: vammaisten henkilöiden oikeus itsenäiseen asumiseen henkilökohtaisella avulla.

12 § Erityisen osallisuuden tuki

- Erityistä osallisuuden tukea tulee myöntää vähintään 30 tuntia kuukaudessa yhdenvertaisesti suhteessa henkilökohtaiseen apuun.
 - Ei ole perusteltua asettaa vammaisia henkilöitä lähtökohtaisesti eriarvoiseen asemaan suhteessa toisiinsa.

18 § Asumisen tuki

- Ei riittävästi korosteta vammaisen henkilön oikeutta valita missä ja kenen kanssa hän asuu. Esim.
 - 4 mom.: ”Ensisijaisesti vammaisen henkilön toivomalla toteuttamistavalla” → nykyäänkin ohitettavissa
 - Perusteluiden kohtaa ”Päätöksenteossa olisi otettava huomioon myös asiakasturvallisuus sekä velvoite turvata riittävät sosiaali- ja terveystalvelut” voidaan helposti käyttää organisaatiolähtöisenä perusteluna epäämiselle.
- Ryhmämuotoinen asuminen ei saa olla esteenä sille, että osa asumisen tuesta voidaan järjestää täydentävästi päivittäisiin toimiin tarkoitetulla henkilökohtaisella avulla
 - Tärkeää silloin, kun asumisyksikkö ei pysty tosiasiallisesti vastaamaan henkilön tarpeisiin.
 - Pelkästään elämän perusedellytysten toteuttamista ja henkilön hengissä pysymistä ei saa pitää riittävänä asumisen tuen tasona.

25-26 § Liikkumisen tuki

- Tulisi läpileikkaavasti huomioida mahdollisuus työllistymiseen, työn hakemiseen
 - Vaatimus työn säännöllisyydestä vrt. nykytyöelämä keikkatöineen ym.
 - Työpäivän aikaiset matkat työnantajan/henkilön omalla vastuulla vrt. epäedullinen asema suhteessa muihin työnhakijoihin.
 - Henkilökohtainen apu liikkumisen tuen toteuttamistapana ongelmallinen
 - Epäselvyys esim. terveydenhuollon matkojen kohdalla.
 - Tuntimäärän määrittely
- Liikkumisen tukea saisi järjestää henkilökohtaisella avulla vain, **jos henkilö siihen suostuu.**
- Syytä korostaa: henkilökohtaisen avun käyttö liikkumisen tuen palveluna **erotettava muuhun tarkoitukseen myönnetystä henkilökohtaisesta avusta** ja määrää on tarkasteltava kussakin tilanteessa erikseen.

Muita huomioita

- Tulevan soveltamiskäytännön epävarmuus
- Lain lopullisia vaikutuksia on vaikea arvioida
- Myöhemmin jotain lain kohtaa voi olla tarpeen tarkentaa tai täydentää.
→ Laissa tulisi säätää asetuksenantomahdollisuudesta
- Lain vaikutusten tiivis ja monikanavainen seuranta ja arviointi tulisi sisällyttää toimeenpanoon
→ Vammaisjärjestöt tulee ottaa aktiivisesti mukaan